

Planter, Natur og vandmiljø

Kilden til mine udfordringer med vand skyldes vandløbsoversvømmelser

Find ud af hvad du skal være opmærksom på, og hvad du kan gøre for at finde frem til mulige løsninger, hvis vandløbsoversvømmelser er årsagen til dine udfordringer med våde og vandlidende marker.

Manual

Vandrammedirektivet

Rammerne for beskyttelse af vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvande er i alle EU-lande fastlagt af EU's vandrammedirektiv. Et af direktivets centrale formål er at undgå forringelser af og forbedre bl.a. vandløbs tilstand samt bidrage til af afbøde virkninger af oversvømmelser. På den baggrund skal medlemsstater fastlægge miljømål for bl.a. afgrænsede overfladevandområder samt indsatsprogrammer, som skal muliggøre opnåelse og fastholdelse af disse miljømål.

Vandrammedirektivets bestemmelser er i Danmark gennemført ved lov om vandplanlægning.

Et offentligt eller privat vandløb

I tilfælde af vandløbsoversvømmelser skal du først finde ud af, om vandløbet er offentligt eller privat.

Det kan du gøre ved at henvende dig til din kommune, som er vandløbsmyndighed, og spørge. Du

 også prøve, om du på kommunens hjemmeside kan finde et vandløbsregulativ for dit vandløb.

Alle offentlige vandløb har et vandløbsregulativ. Hvis vandløbet er offentligt, betyder det, at vandløbsmyndigheden har en stor interesse i vandløbet, og kommunen i den forbindelse har forpligtigelser vedrørende vedligeholdelse mv.

Alle vandløb, som ikke er offentlige, er private. Du skal som udgangspunkt i private vandløb sikre, at vandløbets skikkelse eller vandføringsevne ikke ændres, jf. vandløbslovens § 27, samt sikre at ejendomme, der ligger opstrøms, kan komme af med deres vand. Derfor kan du evt. sammen med andre bredejere til det private vandløb have pligt til at vedligeholde vandløbet^[1].

Et § 3-vandløb

Det er også vigtigt, uanset om vandløbet er offentligt eller privat, at vide, om dit vandløb, udover selvfølgelig at være omfattet af vandløbsloven, også er beskyttet af naturbeskyttelsesloven (om det er et § 3-vandløb). Hvis dit vandløb er udpeget som et § 3-vandløb, indebærer det, at der ikke må foretages ændringer i tilstanden ud over sædvanlig vedligeholdelse. Den sædvanlige vedligeholdelse har til formål at sikre, at vandløbets skikkelse og vandføringsevne ikke ændres. Vedligeholdelsen er for de offentlige vandløbs vedkommende beskrevet i vandløbsregulativerne^[2].

Du kan finde udpegede § 3-vandløb via [Danmarks arealinformation](#). Få hjælp via denne [videoguide](#). Hvis du er i tvivl om, hvorvidt dit vandløb er udpeget som et § 3-vandløb, skal du kontakte vandløbsmyndigheden^[2].

Derudover kan mange § 3-vandløb også være medtaget i vandområdeplanerne. Vandløbenes samledes tilstand fastlægges i forbindelse med de statslige vandområdeplaner, som udarbejdes hvert 6. år. I vandområdeplaner er ca. 18.500 km vandløb omfattet af målsætningerne om at opnå en "god tilstand". Disse vandløb er omfattet af indsatsprogrammet, som er fastsat i indsatsbekendtgørelsen, hvor konkrete indsatser fremgår til at forbedre tilstanden, hvis vandløbet ikke lever op til målene.

I [MiljøGIS](#) kan du se en oversigt over vandløbs afgrænsning, tilstand, miljømål, foreslåede indsatser mv.

Natura 2000-områder

Du bør også være opmærksom på, om vandløbet ligger i et Natura 2000-område, som er et netværk af beskyttede områder, som skal bevare og beskytte naturtyper og vilde dyre- og plantearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske. I Natura 2000-områder er der udarbejdet konkrete handleplaner for arter og naturtyper, som er bindende for myndighederne. Dvs. at hvis et vandløb er beliggende inden for sådan et område, og området ikke lever op til sin målsætning, kan der i handleplanerne være beskrevet en række konkrete tiltag, som myndighederne skal gennemføre. Da

intensiv vandløbsvedligeholdelse forringer udviklingen af artsrige plante- og dyresamfund i vandløb, er ændringer, herunder indskrænkninger i vandløbsvedligeholdelsen et redskab, som myndighederne kan bruge.

Du kan finde en oversigt over Natura 2000-områder via [Danmarks Arealinformation](#).

Fredninger

Vandløbsstrækninger kan også være fredede pga. kulturarv. I sådanne vandløb skal kulturarven bevares, selvom tilstanden i vandløbet også skal forbedres. Kulturarv i form af f.eks. gamle vandmøller kan forhindre bevægelse for vandløbets dyreliv. For at sikre fri bevægelse, samtidig med at vandmøllen bevares, kan der i sådanne vandløb laves omløbsstryg uden om vandmøllen.

Er dit vandløb privat eller offentligt?

Fold alle ud

Handlemuligheder, når dit vandløb er privat

Et privatiseret vandløb er typisk et mindre vandløb, grøft, kanal, rørlagt strækning eller lignende, hvor kun du eller nogle få andre lodsejere har interesse i dets afvanding. Det er således dig/jer, som står for og betaler for vedligeholdelsen af det privatiserede vandløb.

Hvis der er udfordringer med afvandingen, og du ønsker, at få vandløbet til at trække noget mere vand, så kan løsningsmulighederne være grødeskæring, opsamling af nedfaldent materiale eller oprensning (opgravning af aflejret materiale som sand og slam). Læs mere om disse løsningsmuligheder i virkemiddelkataloget.

I et privatiseret vandløb kan du selv stå for vedligeholdelsen, eller du kan få en entreprenør til at gøre det. Uanset hvem der udfører vedligeholdelsen, så skal du være opmærksom på, at til trods for, at vandløbet er privatiseret, så er der regler for, hvordan vandløbet skal vedligeholdes. Læs mere om dine forpligtigelser samt krav til vedligeholdelsen i artiklen: [Hvem har ansvaret for vandløbsvedligeholdelsen?](#)

Hvis du f.eks. er i tvivl om, hvor meget grøde der må skæres, eller hvor meget sediment der må fjernes, så skal du henvende dig til vandløbsmyndigheden, inden du foretager vedligeholdelsen. De vil kunne vejlede dig. Er dit vandløb udpeget som et § 3-vandløb, skal du være opmærksom på, at du mister retten til at føre vandløbet tilbage til "oprindelig" skikkelse eller

vandføringsevne, hvis tilbageførslen kræver mere end sædvanlige vedligeholdelsesarbejder. Inden du foretager evt. ekstraordinære arbejder, kontakt da vandløbsmyndigheden og få afklaret, om arbejdet vil kræve dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, jf. naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2.

Hvis sædvanlig vedligeholdelse af dit privatiserede vandløb ikke er tilstrækkeligt ift. at løse dine afvandingsproblemer, kan årsagen være udfordringer (op- eller) nedstrøms i systemet. Dette skyldes, at din strækning ofte er en mindre strækning i et større vandløbssystem, som måske er offentlig. I dette tilfælde skal du overveje at tale med og evt. melde dig ind i det lokale vandløbslaug, hvis et sådant eksisterer, så I kan få overblik og holde øje med hele systemet og samarbejde med vandløbsmyndigheden om løsninger (læs mere om vandløbslaug under 'Mit vandløb er offentligt').

Handlemuligheder, når dit vandløb er offentligt

Er dine marker periodevist vandlidende eller oversvømmede af vand fra et offentligt vandløb, så er det vandløbsmyndigheden, som du skal i dialog med ift. at finde en løsning på problemet.

Det er vandløbsmyndigheden, som har pligt til at vedligeholde, herunder grødeskære og oprense alle kommunens offentlige vandløb jf. de bestemmelser, der er beskrevet i vandløbenes regulativer, så vandløbenes evne til at bortlede vand opretholdes.

Før du snakker med vandløbsmyndigheden, er der herunder listet nogle ting, som du bør gøre for at være godt forberedt til at tage dialogen med vandløbsmyndigheden:

1. Find og læs vandløbsregulativet for dit vandløb. Ofte vil du kunne finde vandløbsregulativet på kommunens hjemmeside. Du kan også få vandløbsregulativet ved at kontakte kommunen.
2. Find ud af (evt. ved at spørge kommunen), hvilken vandløbsregulativtype dit vandløb er omfattet af. I Danmark findes der flere forskellige regulativtyper. Læs om de forskellige vandløbsregulativtyper i [Manual til kontrol af vandløbsregulativer](#). Her kan du også læse om, hvordan de kontrolleres, samt hvilke fordele og ulemper de enkelte vandløbsregulativtyper har.
3. Læs om, [hvilken praksis gælder for grødeskæring af offentlige vandløb](#).
4. Læs om virkemidlet – vandløbsforvaltning i virkemiddelkataloget. *[Note: Virkemiddelkatalog er under udarbejdelse.]*
5. Hvis du ikke allerede er medlem af det lokale vandløbslaug, så undersøg, om der eksisterer et, og bliv medlem. I et vandløbslaug kan I hjælpe hinanden ifm. arbejdet med at finde

løsninger på udfordringerne med vand og sammen rette henvendelse og inddrage vandløbsmyndigheden. Hvis der ikke allerede er et vandløbslaug, kan du søge kontakt til andre bredejere, og sammen kan I etablere et vandløbslaug. Se vejledning til stiftelse af vandløbslaug på danskevandlob.dk under 'Bliv medlem af Danske Vandløb'. **Eller hent vejledningen til oprettelse af ålaug findes direkte her.** Dette er vigtigt, fordi det ikke er tilstrækkeligt kun at fokusere på vandløbsstrækningen ud for dine marker, da problemerne ofte findes enten nedstrøms eller opstrøms. Med et vandløbslaug kan I få overblik og holde øje med hele systemet.

Du skal være bevidst om, at vandløbsregulativerne er afbalanceret mellem at tage hensyn til behovet for afvanding samt at sikre de miljømæssige krav til vandløbskvaliteten. Til disse to hensyn er der knyttet modsatrettede interesser, hvilket du kan læse mere om i artiklen: [Hvordan afvejes vandløbslovens modsatrettede hensyn?](#)

For dig betyder dette, at hvis vandløbsmyndigheden overholder vedligeholdelsesbestemmelserne i vandløbsregulativet, og du til trods for dette stadigvæk oplever periodevist vandlidende og oversvømmede marker, så er det begrænset, hvad vandløbsmyndigheden på kort sigt kan gøre for at afhjælpe problemerne med vand. Tag en grundig snak med vandløbsmyndigheden, om hvad du/I, i dette tilfælde, så eventuelt kan gøre.

Vær opmærksom på, at kommunens mulighed for at bringe et § 3-vandløb i overensstemmelse med vandløbsregulativet kan begrænses eller forhindres, hvis vandløbet ikke kan bringes tilbage til regulativskikkelse/vandføringsevne ved sædvanligt vedligeholdelsesarbejde.

Helhedsorienterede klimatilpasningsløsninger

Hvis du bor i et område / opland med et vandløbssystem, som har hyppige, gentagne og omfattende udfordringer med vandløbsoversvømmelser, og hvor mange interessenter er påvirket, så er den bedste løsning at kigge på hele vandløbssystemet og dets opland for at finde langtidsholdbare, robuste og helhedsorienterede klimatilpasningsløsninger.

Dette indebærer løsninger som:

- Vandtilbageholdelse
- [Dobbeltprofil](#)
- Miniådal

- Omløb
- Genslyngning af vandløb
- **Vådområde**

Mere uddybende viden om virkemidlerne kan findes i virkemiddelkataloget. *[Note: Virkemiddelkatalog er under udarbejdelse.]*

Vær opmærksom på, at nogle af de listede løsninger faktisk gør områder vådere. Samtidig skal der måske også tages landbrugsjord ud af produktion. Det kan være et nødvendigt tiltag at gøre jorder vådere i kontrollerede områder for at sikre, at det mest robuste og værdifulde landbrugsjord samt områder med store værdier kan holdes tørt i langt de fleste perioder. Dette skyldes, at afstrømningen i vandløbene stiger pga. klimaforandringerne. De landbrugsjorder der ekstensiveres og gøres vådere, vil samtidig også bidrage positivt til at løse nogle af de problemstillinger, som vores samfund står overfor på natur-, miljø- og klimaområdet.

Det er vigtigt at være bevidst om, at hvis det er de helhedsorienterede løsninger, der skal til for at løse dine og andre lodsejeres udfordringer med vand, så indtræder du i en langvarig proces (flere år). Dette skyldes, at der ikke kun skal planlægges og findes løsninger ift. at styre og regulere afstrømningen gennem vandløbssystemet, så oversvømmelser af værdifulde områder reduceres nu og i fremtiden. Der skal samtidig laves indsatser ift. at forbedre tilstanden i vandløbene, og så skal der afstemmes ift. de bindinger, værdier og interesser, der er knyttet til såvel vandløbene som de vandløbsnære arealer. Ydermere skal lovgivningen overholdes^[4], hvilket bl.a. omfatter en revision af vandløbsregulativet, når der implementeres virkemidler.

Processen omkring planlægning af helhedsorienterede klimatilpasningsløsninger og udarbejdelse af helhedsplaner styres af vandløbsmyndigheden. Her vil du og mange andre interessenter som regel blive involveret. Det er derfor vigtigt, at du deltager aktivt og konstruktiv for på sigt at få mulighed for at få løst dine udfordringer med vand. Det vil bidrage positivt til processen, hvis du og de andre bredejere er organiserede via et vandløbslaug (læs mere om vandløbslaug under 'Mit vandløb er offentligt').

Hvis du vil vide mere om, hvad en helhedsplan er, hvad der kick-starter samarbejdet omkring en helhedsplan, hvem der udarbejder helhedsplaner, og hvordan du som bredejer bliver involveret og kan få indflydelse på og påvirke processen og beslutninger kan du læse notatet **Erfaringer med helhedsplaner indenfor kyst- og vandløbsnære områder**. Notatet er baseret på forskellige eksempler, hvor der er udarbejdet, eller er igangværende arbejde omkring udarbejdelse af helhedsplaner for et vandløbssystem og dets opland for at afværge oversvømmelser.

Andre marktiltag

Hvis du ikke har ønske om at indgå i en større proces ift. at løse dine udfordringer med vand på markerne, kan du være nødt til at tilpasse dyrkningen til de vådere forhold. Du kan f.eks. overveje at undlade dyrkning af overvintrende afgrøder. Blandt vintersædarterne er vinterrug mest tolerant over for oversvømmelse, og vinterbyg er mest følsom. Alternativt kan man skifte til græs, energiafgrøder eller vårsæd[3].

Se også andre overvejelser, som du kan gøre dig i handleplanens artikel, [Sådan kan du tilpasse dig det generelt vådere vejr](#).

For at finde ud af hvad du skal være opmærksom på ifm. implementering af løsninger, skal du tilbage til trin 3 i handleplanen [Sådan løser du dine udfordringer med vand på marker nær kyst og vandløb](#).

Referencer

1. Mst.dk, 2023a. [Vedligeholdelse af offentlige og private vandløb](#). Besøgt juli 2023.
2. Mst.dk, 2023b. [Vandløb](#). Besøgt juli 2023.
3. Klimatilpasning.dk, 2023. [Klimaklart Landbrug](#). Besøgt juli 2023.
4. Klimatilpasning.dk, 2023b. [Mulige løsninger i det åbne land](#). Besøgt juli 2023.
5. Kystdirektoratet, 2023. [Udarbejdelse af risikostyringsplaner](#). Besøgt september 2023.
6. Retsinformation.dk, 2023. [Bekendtgørelse om vurdering og risikostyring for oversvømmelser fra havet, fjorde eller andre dele af søterritoriet](#). Besøgt september 2023.
7. Kystdirektoratet, 2021. [Sammenfatning af risikostyringsplaner for oversvømmelse for Vanddistrikt Jylland og Fyn. Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode](#).
8. Wandall, K., Levesen, B., Landsfeldt, P. og Frandsen, S. B., 2000. [Bedre vandløb – en praktisk håndbog\(pdf\)](#) Besøgt november 2023.
9. Svendborg Kommune, 2023. [Sandvandring og etablering af sandfang i vandløb \(pdf\)](#). Besøgt november 2023.
10. Miljøministeriet, 2023. [Regeringens udspil til Klimatilpasningsplan 1](#). Besøgt december 2023

Dræning

Drænvirkemidler

Nedbør

+1

Publiceret: 08. december 2023

Opdateret: 08. december 2023

Vil du vide mere?

Rikke Krogshave Laursen

Afdelingsleder

SEGES Innovation P/S

рила@seges.dk

+45 3030 2682

Støttet af

Promilleafgiftsfonden for landbrug

SEGES Innovation P/S

Tlf. 8740 5000

Agro Food Park 15

Fax. 8740 5010

8200 Aarhus N

Email info@seges.dk